

Mart, 2025-Yil

BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING INKLYUZIV TA'LIM
SHAROITIDA O'QUVCHILAR BILAN ISHLASHGA PEDAGOGIK
TAYYORGARLIGINI SHAKLLANTIRISH

Mo'minova Marhabo

Guliston davlat pedagogika instituti

“Maktabgacha va boshlang'ich ta'lim metodikasi” kafedrası stajyor-o'qituvchisi.

Abdushukurova Muxlisa Foziljon-qizi

Guliston davlat pedagogika Instituti talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14984031>

Annotatsiya. Mazkur maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida ishlashga pedagogik tayyorgarligini shakllantirish jarayonlari tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim konsepsiyasi, pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish usullari va o'qituvchilarning inklyuziv ta'limdagi roli muhokama qilinadi. Tadqiqot natijalari inklyuziv ta'lim muhitida samarali pedagogik faoliyatni tashkil etish uchun zarur bo'lgan tavsiyalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, pedagogik tayyorgarlik, boshlang'ich sinf, o'qituvchi kompetensiyalari, maxsus ehtiyojli bolalar, pedagogik metodika.

Аннотация. В данной статье анализируются процессы формирования педагогической подготовки учителей начальных классов к работе в условиях инклюзивного образования. Обсуждаются концепция инклюзивного образования, методы развития педагогических компетенций и роль учителей в инклюзивном образовании. Результаты исследования включают рекомендации, необходимые для организации эффективной педагогической деятельности в инклюзивной образовательной среде.

Abstract. This article analyzes the processes of forming pedagogical readiness of primary school teachers to work in inclusive education. The concept of inclusive education, methods of developing pedagogical competencies, and the role of teachers in inclusive education are discussed. The results of the study include recommendations necessary for organizing effective pedagogical activities in an inclusive education environment.

Kirish: XXI asr ta'lim tizimida inklyuziv ta'limni rivojlantirish muhim yo'nalishlardan biriga aylandi. Bu jarayon, ayniqsa, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining pedagogik tayyorgarligini yangi bosqichga ko'tarishni talab etadi. Inklyuziv ta'limning asosiy maqsadi barcha o'quvchilar, jumladan, maxsus ehtiyojli bolalar uchun teng imkoniyatlar yaratishdan iborat.

Mart, 2025-Yil

Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'qituvchilarini inklyuziv muhitda ishlashga tayyorlashning nazariy va amaliy jihatlari ko'rib chiqiladi.

Inklyuziv ta'lim – o'quvchilarning imkoniyatlari, individual-psixologik, jismoniy nuqson va o'zlashtirish xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etiladigan ta'lim jarayonidir

Inklyuziv ta'lim jismoniy va psixik imkoniyatlari cheklangan o'quvchilarni sog'lom o'quvchilar bilan birgalikda o'qitishni anglatadi. Inklyuziv ta'lim bir qator muhim tamoyillarga tayanilgan holda amalga oshiriladi. Jumladan,

- ❖ inson qadri uning layoqatlari va yutuqlariga bog'liq emasligi prinsipi;
- ❖ har bir shaxsning his qilish va o'ylash layoqatiga egaligi prinsipi;
- ❖ har bir shaxsning muloqot qilish va tinglash huquqiga egaligi prinsipi;
- ❖ har bir shaxsning bir-biriga kerakligi prinsipi;
- ❖ shaxsga yo'naltirilgan ta'lim jarayonining aniq hamkorlik asosida amalga oshirilishi prinsipi;
- ❖ har bir o'quvchining o'z tengdoshlarining qo'llab-quvvatlovi va do'stona munosabatlariga ehtiyojmandligi prinsipi;
- ❖ turli-tumanlik o'quvchi hayotining barcha jabhalarini rivojlantirishni ta'minlashi zarurligi prinsipi kabilar.

Inklyuziv ta'limning maqsadi - alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar uchun maktabda maxsus vosita va metodlarni qo'llash orqali maxsus pedagoglarni jalb etgan holda to'siqsiz moslashtirilgan ta'lim muhitini yaratish, ularning jamiyatga samarali moslashuvi hamda to'laqonli uyg'unlashuviga xizmat qiladigan sifatli ta'lim berishni ta'minlashdan iborat.

Inklyuziv ta'limning vazifalari quyidagilardan iborat:

- ❖ rivojlanishning turli imkoniyatlariga ega bo'lgan o'quvchilar uchun har qanday kamsitilishni istisno qiladigan, barcha bolalarga teng munosabatda bo'lishni ta'minlaydigan yagona moslashtirilgan ijtimoiy muhitni yaratish;
- ❖ jamoatchilik hamda ta'lim jarayonining barcha ishtirokchilarida alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan o'quvchilar muammolariga nisbatan bag'rikenglik munosabatini shakllantirish;
- ❖ ta'lim jarayonida sog'lom bolalar bilan bir qatorda alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarning aqliy va ijtimoiy salohiyatlarini rivojlantirish; barcha o'quvchilar uchun davlat ta'lim standartlariga muvofiq maktabgacha, umumiy o'rta, kasb-hunar va oliy ta'lim dasturlarini o'zlashtirish uchun imkoniyat yaratish;

Mart, 2025-Yil

❖ o'quvchilarning har tomonlama rivojlanishi, emotsional-irodaviy sohasi, bilish faoliyatini faollashtirish, ijtimoiy ko'nikma va salohiyatini shakllantirish uchun shart-sharoitlar yaratish;

❖ alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni tarbiyalayotgan oilalarga maslahat yordami berish hamda ota-onalarni farzandlariga ta'lim-tarbiya berish, pedagogik texnologiyalar, ta'lim-tarbiya metod va vositalarini qo'llash sohasida xabardorlik darajasini oshirish, ularni psixologikpedagogik jihatdan qo'llab-quvvatlash.

Inklyuziv ta'lim jarayonida alohida ta'lim ehtiyojiga ega bo'lgan o'quvchilar sog'lom bolalar bilan birga bir maktabda, sinfda o'qitiladi. Imkoniyati cheklangan bolalar maktabga qadam qo'ygan kunlaridan boshlab alohida qo'llab-quvvatlashga muhtoj bo'ladilar. Bunday qo'llab-quvvatlash ularning butun hayotlari davomida zarur hisoblanadi. Shuning uchun ham maktab ta'limining dastlabki bo'g'inlaridan boshlab, bunday o'quvchilarning ijtimoiy rivojlanishlari uchun qulay shart-sharoit yaratish talab etiladi.

Material va uslublar: Tadqiqot davomida quyidagi usullar qo'llanildi:

1. Nazariy tahlil: inklyuziv ta'lim bo'yicha ilmiy adabiyotlar va hujjatlarni o'rganish.
2. So'rovnoma va intervyu: boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga tayyorligi darajasini baholash.
3. Pedagogik eksperiment: maxsus tayyorgarlik dasturlarining samaradorligini sinovdan o'tkazish.
4. Statistik tahlil: yig'ilgan ma'lumotlarni tizimlashtirish va umumlashtirish.

Natijalar va muhokamalar: Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'limga tayyorligi ko'p jihatdan ularning maxsus bilimlari va amaliy ko'nikmalariga bog'liq. Tadqiqot ishtirokchilari orasida inklyuziv ta'lim tamoyillari va metodikasi haqida yetarli bilimga ega bo'lmagan o'qituvchilar mavjudligi aniqlandi. Maxsus dasturlar asosida o'tkazilgan tayyorgarlik jarayonlari o'qituvchilarning nazariy va amaliy ko'nikmalarini oshirishga xizmat qildi. Bundan tashqari, o'qituvchilar orasida empatiya va ijtimoiy mas'uliyat darajasini oshirish ham muhim omil sifatida qayd etildi.

Xulosa: Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv ta'lim sharoitida ishlashga tayyorligini oshirish uchun:

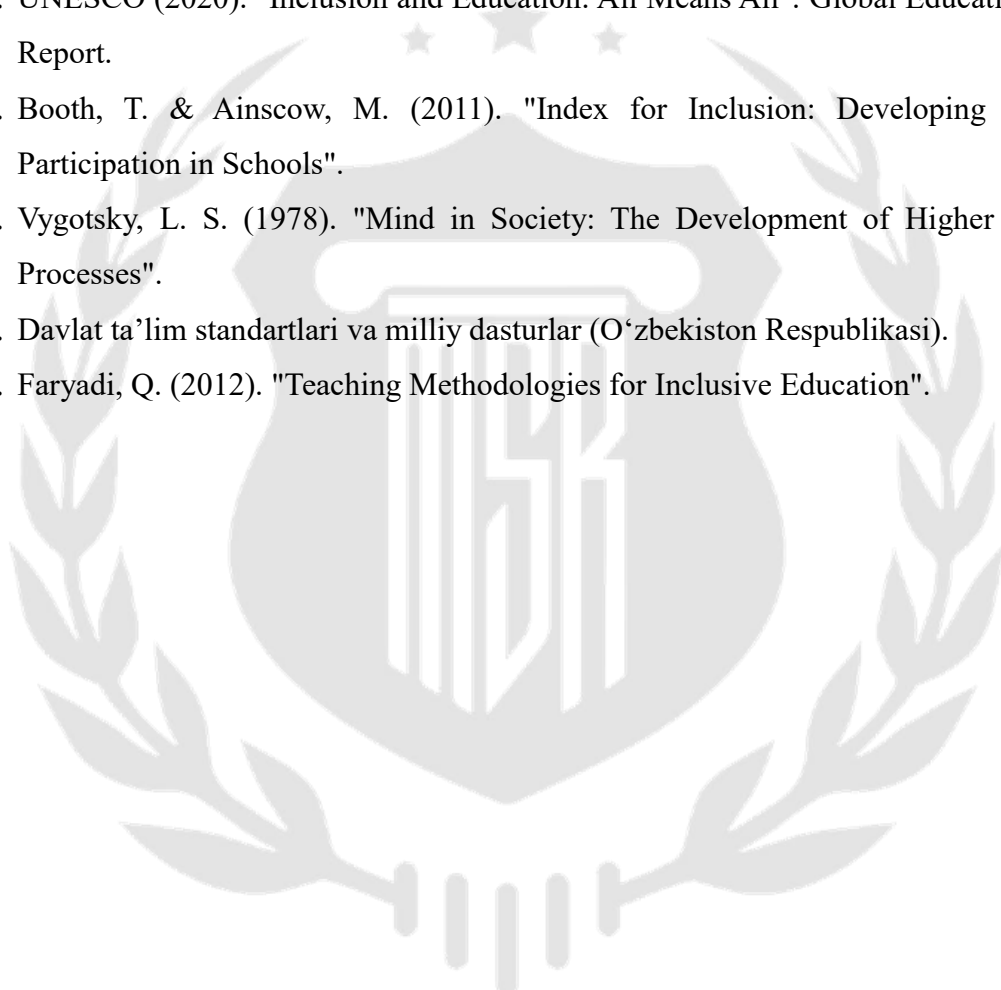
- Inklyuziv ta'lim bo'yicha maxsus trening va seminarlar tashkil etish;
- O'qituvchilar uchun metodik qo'llanmalar yaratish;

Mart, 2025-Yil

• Amaliy masho'ulotlar orqali ko'nikmalarni rivojlantirish lozim. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, yaxshi tayyorlangan o'qituvchilar inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirishga yordam beradi.

REFERENCES

1. UNESCO (2020). "Inclusion and Education: All Means All". Global Education Monitoring Report.
2. Booth, T. & Ainscow, M. (2011). "Index for Inclusion: Developing Learning and Participation in Schools".
3. Vygotsky, L. S. (1978). "Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes".
4. Davlat ta'lim standartlari va milliy dasturlar (O'zbekiston Respublikasi).
5. Faryadi, Q. (2012). "Teaching Methodologies for Inclusive Education".

MODERN SCIENCE
& RESEARCH